

Nyt fra ICROFS

side 2

Organic RDD er på plads, ny seretær i programkomiteen, SOAR er flyttet, Økologi og fremtidens landbrug på DR2, Resultat af FØJO III-formidlingsdag

Artikler

side 3

Vinterhvede og vårhvede - efterafgrøder påvirkede udbyttet men ikke kvaliteten

side 5

Energibehov dækkes bedst ved biogasproduktion

side 6

Udbytteeffekt af afgræsning og rødkløver i hvidkløvergræs

side 8

Økologisk landbrugspolitik virker – hvorfor og hvordan?

Kort nyt: side 10

Søg til fælles R&D projekter

CERTCOST nyhedsbrev er på gaden

24. NJF Kongres

Økologikongres 2011

FQH: Int. konference om fødevarer og sundhed

Oversigt over økologisk jordbrug i Europa

ICROFS ønsker dig
glædelig jul
og godt nytår!

ICROFS vil gerne sige tak for et godt og spændende år til alle vores læsere, brugere og samarbejdspartnere.
ICROFS ønsker alle en glædelig jul og ser frem til et spændende 2011 med håb om fortsat gode samarbejder og spændende forskningsresultater og -initiativer.

Venlig hilsen
Medarbejderne i ICROFS

Organic RDD programmet for 2011-2013 er på plads

Organic RDD program er på plads

Det kommende danske program for økologisk forskning, udvikling og demonstration, Organic RDD, er på plads. 11 projekter, der støttes af Fødevareministeriet med i alt 92 mio. kroner, søsættes i begyndelsen af det nye år, og løber til 2013.

I september modtog Fødevare-Erhverv 50 ansøgninger til Organic RDD, som har de tre hovedtemaer Vækst, Troværdighed og Robuste Systemer. Der blev søgt for cirka fire gange det afsatte beløb på 92 mio. kroner. Evalueringen af ansøgningerne skete i oktober, og den er foretaget af henholdsvis en gruppe af internationale eksperter inden for den økologiske sektor, og af ICROFS' programkomité.

Sammensætningen af Organic RDD-programmet er på plads, og FERV vil offentliggøre det samlede program i begyndelsen af 2011. Følg offentliggørelsen i det nye år og læs mere på www.icrofs.dk/Sider/Forskning/organicrdd.html.

Ny sekretær i programkomitéen

Ilse Ankjær Rasmussen har overtaget sekretærposten i ICROFS' programkomité. Ilse arbejder desuden som Organic Eprints koordinator og informationsmedarbejder hos ICROFS.

Siden ICROFS blev grundlagt i 2008 som et internationalt center, har kommunikationsmedarbejder Simon O. Rebsdorf været sekretær i programkomitéen, men nu hvor forskningsprogrammet FØJO III nærmer sig sin afslutning, og det nye program Organic RDD snart søsættes, er det en passende anledning til at overdrage posten. Simon vil i det nye år igangsætte en målrettet kommunikationsstrategi, der retter sig mod lande uden for Danmark, startende med de europæiske lande.

Læs mere om programkomitéen på www.icrofs.dk.

SOAR

Forskerskolen SOAR er flyttet

Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet har overtaget ansvaret for forskerskolen SOAR efter mange år hos Københavns Universitet. ICROFS har påtaget sig at udvikle og lancere et nyt webdesign samt fremtidig vedligeholdelse af websitet www.soar.dk.

Resultat af FØJO III-formidlingsdag

Den 4. oktober 2010 fik ICROFS afholdt en offentlig formidlingsdag, som præsenterede resultater af FØJO III-programmet og skabte dialog med den økologiske sektor om forskningen.

Målgrupperne for dagen var blandt andet konsulenter, landmænd, fødevarerhvervsomheder, politiske beslutningstagere og pressen.

Dagen tog udgangspunkt i FØJO III-programmets forskningsresultater via "klassiske" præsentationer efterfulgt af temaopdelte videnscaféer, som deltagere fik mulighed for frit at vælge sig ind på.

Efter ultrakorte oplæg fra forskerne fik alle deltagere mulighed for at stille spørgsmål, foreslå anvendelse af resultaterne samt give idéer til, hvordan resultaterne bedst formidles til slutbrugeren. Få fx svar på, hvem forskningsresultaterne gavner, og hvordan budskaberne i fremtiden kan komme ud til brugerne ved at gå ind på www.icrofs.dk.

Økologi og fremtidens landbrug på DR2

Den 14. december 2010 stillede DR2 skarpt på spørgsmålet: Er økologi fremtidens form for landbrug, eller er det en luksus, som kun de rige har råd til og som går ud over de fattigste? Disse spørgsmål besvarede blandt andre ICROFS centerleder Niels Halberg i DR2's tema-udsendelse gennem en række forelæsninger, kaldet Danskerne Akademi.

Læs mere – og hør temaudsendelsen via www.icrofs.dk

Dine input til nyhedsbrevet

ICROFSnyt lytter meget gerne til vores læsere, da vi er til for jer.

Dine idéer og forslag til forbedringer, ændringer mm. er meget velkomne.

E-mail: simon.rebsdorf@icrofs.org.

59 CORE Organic II interessetilkendegivelser

Tidsfristen for første fase af CORE Organic II ansøgningsprocessen var oktober 2010. 21 CORE Organic partnere indsendte i alt 59 ansøgninger til det første udbud, og hvert projekt bestod af mellem 3 og 13 partnere.

Nu har partnerne evalueret interessetilkendegivelserne, og i november blev en række af ansøgninger udvalgt til anden fase af ansøgningsprocessen.

De udvalgte ansøgere fik besked 7. december, og er nu inviteret til at indsende fulde ansøgninger med tidsfrist den 14. februar.

På www.coreorganic2.org ligger retningslinjerne for korrekt udfyldelse af ansøgningskemaerne. De fulde ansøgninger skal indsendes via et online "submission website" - linket hertil findes også på www.coreorganic2.org, hvor du kan læse mere om processen.

ICROFS er på Facebook og Twitter

Følg ICROFS' aktiviteter på Facebook og Twitter.

Tilknyt din Facebook-konto til ICROFS på det sociale medium ved at søge på "ICROFSorg" og klik "Synes om." På Twitter finder du ICROFS ved også at søge på "ICROFSorg."

Dansk økologisk frugt og grønt fri for pesticider

En ny rapport viser, at dansk økologisk frugt og grønt er helt fri for rester af pesticider. Det fremgår af en pressemeddelelse fra Fødevareministeriet.

"Der blev overhovedet ikke fundet pesticidrester i økologisk dansk frugt og grønt, og under tre procent af det økologiske udenlandske frugt og grønt indeholdt pesticidrester", siger fødevareminister Henrik Høegh.

Læs mere i FVM's pressemeddelelse på www.fvm.dk.

Vinterhvede og vårhvede - efterafgrøder påvirkede udbyttet men ikke kvaliteten

Af: Ingrid K. Thomsen, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet, Marina Carcea og Valentina Narducci, National Research Institute on Food and Nutrition-INRAN, Rom, Italien

Udbyttet af vinterhvede blev øget efter dyrkning af efterafgrøder indeholdende kløver, medens kvaliteten af både vinter- og vårhvede ikke var påvirket af tidligere tilførsler af organisk materiale. Det viser et forsøg ved Askov Forsøgsstation, hvor effekter af vækstsæsonens længde blev undersøgt i relation til udbytte og kvalitet.

Kvælstofoptaget i afgrøder stammer dels fra mineralisering fra jordens organiske materiale dels fra evt. tilført gødning. Jordens evne til at frigive kvælstof ved mineralisering, og dermed dens evne til at forsyne en afgrøde med kvælstof, påvirkes bl.a. af dyrknings-systemet, herunder hvor meget organisk materiale der tilføres jorden f.eks. i form af afgrøderester.

Planters evne til at udnytte mineraliseret kvælstof afhænger bl.a. af vækstsæsonens længde. Det forventedes derfor, at afgrøder med lang vækstsæson bedre er i stand til at udnytte en høj mineralisering end afgrøder med kort vækstsæson.

Markforsøg ved Askov

I et forsøg ved Askov Forsøgsstation blev det undersøgt, om forskellen i

vækstsæsonens længde for vinterhvede og vårhvede betød, at vinterhvede i højere grad end vårhvede kunne udnytte et højt indhold af organisk materiale i jorden.

En bedre udnyttelse af jordens frugtbarhed kunne medføre, at kvaliteten af den høstede vinterhvede blev forbedret i forhold til vårhvede, som har en betydelig kortere vækstsæson. Vårhvede har ofte en bedre

bageevne end vinterhvede, men kvalitetsforskellene mellem de to hvedetyper kunne evt. mindskes, hvis kvælstofoptagelsen især var baseret på mineralisering fra jorden.

Halmnedmuldning og dyrkning af efterafgrøder

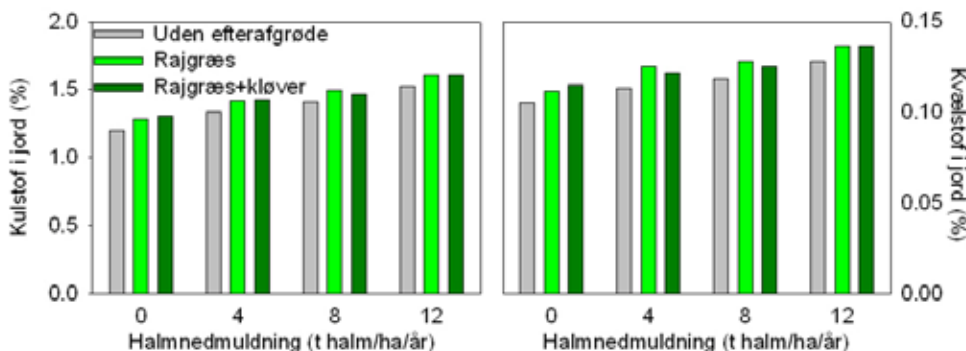
Markforsøget ved Askov blev oprindeligt anlagt i 1981 til belysning af effekt af halmnedmuldning i vårbyg. Forsøgsbehandlingerne var

enten fjernelse af halm eller nedmuldning af 4, 8 eller 12 t halm/ha/år.

Halmnedmuldningen blev i 2003 kombineret med dyrkning af efterafgrøder og tidspunkt for pløjning. De efterafgrøder der blev testet, var rajgræs og rajgræs blandet med hvidkløver. Der indgik ligeledes et forsøgsled helt uden efterafgrøder.

Pløjning

Pløjning fandt sted enten

Figur 1. Indhold af kulstof og kvælstof i jord efter stigende mængder nedmuldet halm og dyrkning af efterafgrøder af rajgræs, rajgræs og kløver eller uden efterafgrøder.

Vinter- og vårhvede i markforsøget på Askov Forsøgsstation

efterår eller forår. Med to pløjetidspunkter og forskellig tilførsel af organisk materiale var dette forsøg velegnet til at sammenligne vinterhvede og vårhvede på jord med forskellig mineraliseringspotentiale.

Analyse af bagekvalitet

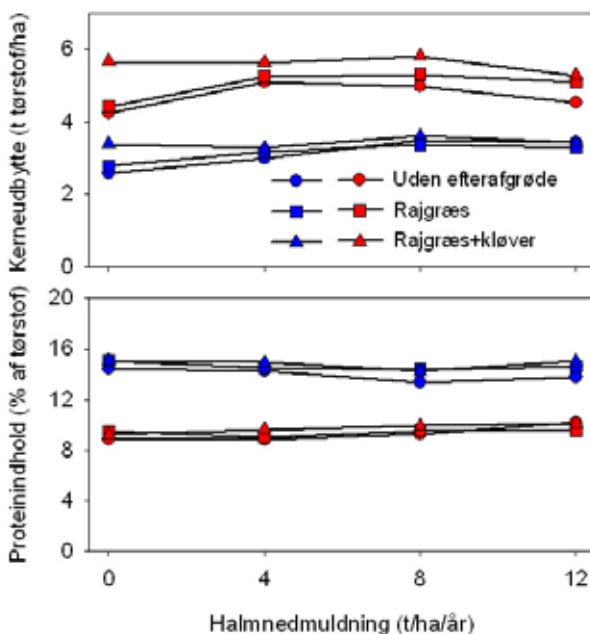
Vinterhveden (Tommi) blev sået i september 2007 og vårhveden (Vinjett) i marts 2008. Hveden blev gødet med svinegylle svarende til 70% af kvælstofnormen for konventionel brødhvede. Begge afgrøder blev høstet ved modenhed og analyseret med henblik på at vurdere bagekvalitet (bl.a. protein, gluten og glutenindeks).

Højere C- og N-indhold i jorden med nedmuldet halm og efterafgrøder

Jordens indhold af kulstof og kvælstof var højere, hvor halmen blev nedmuldet, og hvor der blev dyrket efterafgrøder (Figur 1). Således var indholdet af kulstof og kvælstof øget med 22-27% ved nedmuldning af 12 t halm/ha/år i forhold til fjernelse af halm. Dyrkning af efterafgrøder havde øget indholdet af kulstof og kvælstof med 4-10% uden betydende forskelle mellem eftergrøder med og uden kløver. De to hvedetyper blev altså dyrket på jord med betydelige forskelle i indhold af organisk materiale.

Højere kerneudbytte for vinterhvede

Kerneudbyttet var betydeligt højere for vinterhvede end for vårhvede ved alle kombinationer af halmtilførsler og efterafgrøder (Figur 2). Ud-

Figur 2. Kerneudbytte og proteinindhold i vinterhvede (rød) og vårhvede (blå) dyrket efter tidligere efterafgrøder af rajgræs, rajgræs og kløver eller uden efterafgrøder.

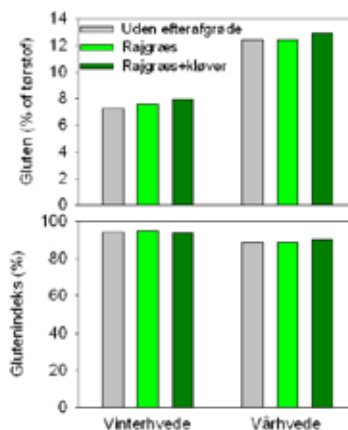
byttet var ikke for nogen af de to afgrøder påvirket af de mange års nedmuldning af halm. En signifikant vekselvirkning mellem afgrøde og tidligere dyrkning af efterafgrøde betød, at vinterhveden generelt havde et øget

udbytte, når der var kløver i efterafgrøden, medens der ikke var nogen respons for efterafgrøde i vårhveden.

Protein- og glutenindhold højest i vårhvede

Proteinindholdet var betydeligt højere i vårhvede end i vinterhvede (Figur 2). Tidligere nedmuldning af halm og dyrkning af efterafgrøder havde ingen betydende effekt på proteinindholdet. Den positive effekt, der kunne ses for udbyttet af vinterhvede dyrket efter efterafgrøder indeholdende kløver, kunne altså ikke genfindes i kernernes indhold af protein.

Gluten og glutenindeks er mål for hhv. et brøds hæveevne og for den generelle kvalitet af det tilstedeværende gluten. Disse parametre blev målt for hvede dyrket med nedmuldning af 4 t halm/ha/år. Indholdet

Figur 3. Glutenindhold og glutenindeks for vinter- og vårhvede dyrket efter tidligere efterafgrøder af rajgræs, rajgræs og kløver eller uden efterafgrøder og ved nedmuldning af 4 t halm/ha/år.

af gluten viste de samme variationer som blev fundet for protein med et betydeligt højere indhold af gluten i vårhvede end i vinterhvede men med kun små forskelle mellem de tre forskellige efterafgrødesystemer inden for hver hvedetype (Figur 3).

Glutenindekset var af samme størrelsesorden for de to vinterhvedetyper, og var ikke påvirket af den tidligere efterafgrødedyrkning (Figur 3).

Efterafgrøder øgede udbyttet men ikke kvaliteten

Ud fra forsøget kunne det konkluderes, at et øget indhold af organisk stof i jorden efter nedmuldning af halm ikke påvirkede kerneudbyttet i vårhvede eller vinterhvede.

Tidligere dyrkning af efterafgrøder indeholdende kløver øgede udbyttet i vinterhvede, men påvirkede ikke kvaliteten af hverken vårhvede eller vinterhvede.

Projektet var støttet af CORE Organic ERA-net i projektet AGTEC-Org.

Read more

Find mere information om CORE Organic projektet AGTEC Org på websiden: <http://www.coreorganic.org/research/>

CORE organic

Energibehov dækkes bedst ved biogasproduktion

Af: Jens Ejbye Schmidt og Piotr Oleskiewicz-Popiel, NRG, Biosystemer, Risø DTU, Roskilde

Er det muligt at dække energiforbruget på en økologisk bedrift ved hjælp af produktion af bioethanol eller biogas? Svaret er ja for biogasproduktionens vedkommende mens produktionen af bioethanol kræver økonomisk støtte.

Bioethanol og biogas er lovende måder at levere vedvarende energi på i økologisk jordbrug. I FØJO III projektet BioConcens er fem scenarier for produktion af bioenergi i 1000 ha økologisk gård blevet evalueret med henblik på at vurdere, hvordan man bedst får dækket energibehovet på en økologisk bedrift.

De fem scenarier er følgende:

1 + 2. Biogas I / II, hvor henholdsvis 10% og 20% af areal blev brugt til produktion af kløvergræs. I begge scenarier blev gyllen fra det økologiske landbrug samudrånnet sammen med kløvergræs,

3+4. Bioethanol I / II (10% / 20% af landbrugsarealet blev brugt til produktion af

rug og bioethanol blev produceret ud fra rug kerner og valle)

5. En kombination af overstående scenarier.

Biogas-scenarierne er de mest rentable

Det kombineret scenarie var kendetegnet ved de største investeringer (3.330.000 USD) og den største producerede energi (29.244 GJ / år).

Bioethanol I blev næstbedste energi produceret (26.409 GJ / år), og det var præget af lavere investeringsomkostninger (1.963.000 USD) i forhold til Biogas I (19.970 GJ / år energi, 2.016.000 USD).

Bioethanol II præsenterede de laveste investeringsomkostninger (1.115.000 USD og 1.047.000 USD, henholdsvis), men de frembragte også den mindste energi (4.034 GJ / år og 5610 GJ / år, henholdsvis).

Scenariet *Bioethanol II* havde højere samlede investeringer i forhold til scenariet Bioethanol I.

Hvis energibehov til 1000 ha økologisk gård antages for 1800 GJ, og energikonvertering er på 30%, kan kun Biogas scenarierne og det kombinerede scenarie opfylde energibehovet på et økologisk landbrug. Den resterende energi kan sælges og tilføje ekstra fortjeneste til gården.

Bioethanolproduktion kræver støtte

Hvis det økologiske landbrug skal producere bioethanol er det nødvendigt med støtte på linje med, hvad der i dag er muligt at få indenfor biogas for at kunne opnå en økonomisk rentabel produktion.

Mere information

Læs mere om projektet på websiden: http://www.icrofs.dk/Sider/Forskning/foejoIII_bioconcens.html

FØJO III projektet BioConcens er finansieret af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Udbytteeffekt af afgræsning og rødkløver i hvidkløvergræs

Af: Jørgen Eriksen og Karen Søgaard, Aarhus Universitet, Institut for Jordbrugsproduktion Miljø, Tjele samt Margrethe Askegaard, Videncentret for Landbrug, Økologi, Skejby

I hvidkløvergræs øger afgræsning det ene år markant udbyttet i det næste sammenlignet med slæt. Rødkløver er et godt supplement i blandingen, idet den klarer sig godt ved slæt, mens hvidkløveren tager over under afgræsning.

Samlet set giver rødkløver i blanding en mere robust mark og øget fleksibilitet med hensyn til markens brug.

Produktionen af kløvergræs påvirkes af afgræsning. Gødning og urin, som afsættes under afgræsning, øger væksten af både græs og kløver. Samtidig nedsættes kløverens kvælstoffiksering. Det er noget der altid sker, når der tilføres kvælstof. Derudover påvirker dyrene med deres hyppige afgrivninger også væksten. Græsset bliver tættere, dvs. der bliver flere skud per arealenhed.

Hvidkløveren har en god evne til at tilpasse sig. Dens blade bliver meget mindre ved afgræsning og den er god til at dække bare pletter, fordi den har udløbere. Det sker f.eks. ved tråd, under

kokasser eller i svidningspletter efter urin.

Rødkløveren har ikke denne evne til at sprede sig. Der kan ikke blive flere planter end der er etableret, men afgræsning medfører, at dens vækst bliver meget lav og flad, og bladene bliver også små.

Vi har undersøgt eftervirkningen af afgræsning på kløvergræsmarkens produktion, sammensætning og gødningsrespons i blandinger af rajgræs og hvidkløver (blanding 22) med og uden 4 % rødkløver.

Positiv effekt af afgræsning i hvidkløvergræs

Udbyttet ved slæt var

Udsnit af grønsværen, med både hvid- og rødkløver

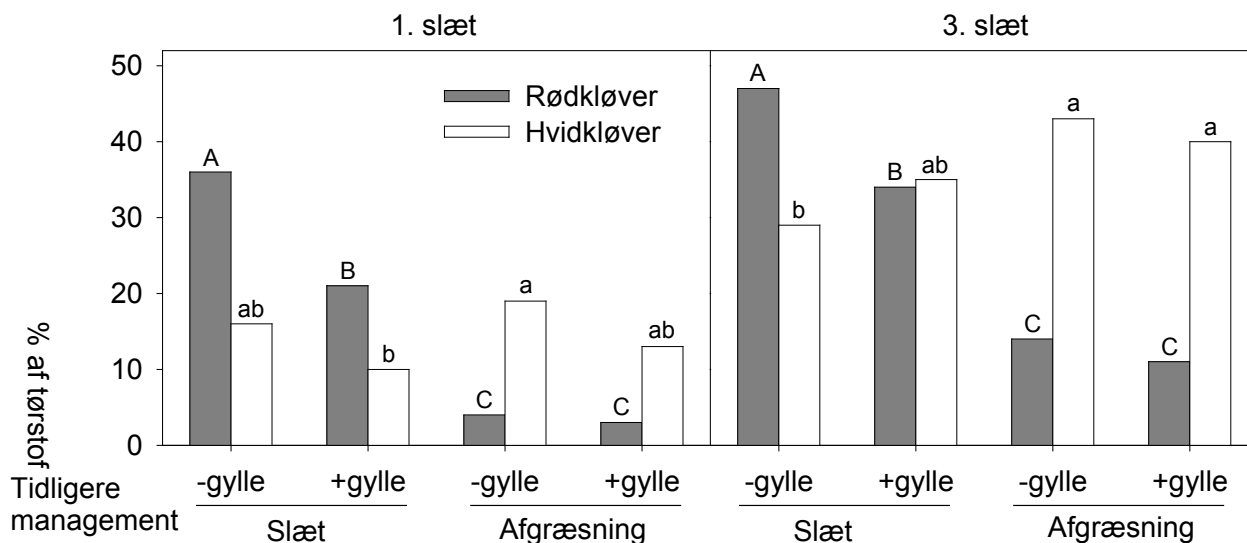
påvirket af, om marken tidligere var anvendt til slæt eller afgræsning. Udbyttet var højere, når kløvergræsset, frem til slætperioden, blev afgræsset (afgræsning i mindst et år før starten af slætperioden), end hvor der i stedet for havde været slæt (Tabel 1). Det gjaldt især, hvor der blev tilført gylle,

hvilket kan skyldes den tættere græsbestand og dermed større vækstpotentiale.

Kløverandelen blev samtidig kraftigt nedsat af foregående afgræsning, når slætperioden var om foråret, mens der ingen effekt var i sommerslættet. Det kan skyldes det faktum, at hvidkløver vokser mere kraftig

		1. slæt		3. slæt	
		Udbytte t TS/ha	Kløver %	Udbytte t TS/ha	Kløver %
Rajgræs/hvidkløver					
- gylle	Slæt	3,8 c	21 a	2,4 ab	58 a
	Afgræsning	3,9 c	11 b	2,4 ab	54 a
+ gylle	Slæt	4,8 b	13 b	2,2 b	34 b
	Afgræsning	5,4 a	4 c	2,7 a	34 b
Rajgræs/hvid- og rødkløver					
- gylle	Slæt	5,0 b	52 a	2,3 b	76 a
	Afgræsning	4,9 b	23 c	2,9 a	57 b
+ gylle	Slæt	5,6 a	31 b	2,5 b	70 a
	Afgræsning	5,9 a	16 d	3,0 a	51 b

Tabel 1. Tørstof (TS) udbytte og kløverandel i 1. og 3. slæt efter forskellig management året i forvejen og i høståret. Forskellige bogstaver viser, at der var signifikant forskel.

Figur 1. Andel af rød- og hvidkløver i blandinger med rajgræs. Forskellige bogstaver viser, at der var signifikant forskel.

om sommeren end i foråret. Tilsvarende var udbytterspons ved gødningstilførsel væsentlig højere i behandlinger med afgræsning. Årsagen kan være, at der ved afgræsning tilbageføres urin og gødning, som bidrager til et højere gødningsniveau samt en tættere plantebestand. Begge dele påvirker produktionspotentialet.

Rødkløver i blandingen

Den tilsvarende eftervirkning blev undersøgt, hvor udsæden yderligere indeholdt 1 kg rødkløver pr. hektar (svarer til 4 %). Effekten

heraf var, at den markante eftervirkning af afgræsning, fundet i hvidkløverblandingen, forsvandt (tabel 1).

Forklaringen skal findes i dynamikken imellem hvid- og rødkløver i græsmarken. Rødkløver påvirkes markant af afgræsning og bidrager primært i slætmarker, og omvendt for hvidkløver, hvis andel øges kraftigt under afgræsning (figur 1).

Mængden af rødkløverfrø var ca. halvdelen af mængden i de anbefalede frøblandinger. Uden gylletilførsel og kun med slæt var andelen af rødkløver under 50% af afgrødetørstof,

hvilket er et tilfredsstillende niveau, hvor græsset ikke bliver udkonkurreret. På den måde supplerer rød- og hvidkløver hinanden i græsmarken i højere grad end de konkurrerer og man opnår en samlet set højere kløverandel.

Overordnet set giver rødkløver i blandingen således en mere robust mark og en øget fleksibilitet mht. markens brug.

Høst af parceller

Mere information
 Læs mere om FØJO III projektet Orggrass på websiden: http://www.icrofs.dk/Sider/Forskning/foejoIII_orggrass.html
 FØJO III er finansieret af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Økologisk landbrugspolitik virker – hvorfor og hvordan?

Af **Jan Holm Ingemann**, lektor, Ph.D,
Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning,
Aalborg Universitet

Resultater fra FØJO III projektet COP har vist, at politikker, der alene fokuserer på udbudssiden – sådan som landbrugsøkonomisk teori traditionelt lægger op til – ikke har optimal effekt. Derimod er der klare tegn på, at mere helhedsorienterede politikker er anderledes effektive.

Indsigten fra institutionel økonomi indebærer, at markeder ikke kan betragtes som givne, men som relationer mellem mennesker. Disse relationer skabes og udvikles i spændingsfeltet mellem økonomi, politik og civilsamfund. Markedernes form og muligheder afhænger af dette samspil.

Den generelle pointe er, at for at få markederne til at fungere er der noget, der skal gøres og noget der kan gøres. Et marked kan kun fungere, hvis der er fastsat nogle spilleregler, herunder regler om, hvilke sanktioner der er, hvis man ikke overholder spillereglerne.

Hvis jeg bare tager varer i Brugsen uden at gå til kassen for at betale, så er der klare sanktioner, hvis det bliver opdaget. Disse skal-

opgaver, i forhold til markedet, indebærer primært, at et samfund må have nogle formelle institutioner til at sætte spilleregler og sanktioner f.eks. gennem et retsvæsen, og der må fastlægges muligheder for at indgå aftaler/kontrakter, som man kan have tillid til.

Kan-opgaverne handler om, at de økonomiske, politiske og civilsamfundsmæssige aktører kan indgå i formelle og uformelle netværk med henblik på at skabe og udvikle markeder – f.eks. ved at indgå aftaler om særlige politikker.

Her kommer begrebet ”institutionel kapacitet” ind som centralt. Begrebet dækker over et samfunds evne til at sikre samspil mellem økonomi, politik og civilsamfund i respekt for dette samfunds tradi-

tioner og erfaringer, med henblik på at indrette det samfundsmæssige produktionssystem sådan, at der bl.a. sikres bedst mulige, økonomiske afkast til samfundet. Eftersom verden er i konstant forandring handler den institutionelle kapacitet også om samfundets evne til at forholde sig til de udfordringer, der følger af at være placeret i samspil med en omverden, der bevæger sig.

Økologisk landbrugspolitik og institutionel kapacitet

COP-projektets hidtidige resultater viser, at politikker, der alene fokuserer på udbudssiden – sådan som landbrugsøkonomisk teori traditionelt lægger op til – ikke har optimal effekt. Derimod er der klare tegn på, at mere helhedsorienterede

politikker er anderledes effektive. Det er politikker, hvor der tages hensyn til såvel udbuds- som efterspørgselsiden, og hvor aktørerne (forbrugere, virksomheder, organisationer, politiske beslutningstagere, forvaltning) sættes i stand til, i sidste ende, at spille sammen om at skabe, vedligeholde og udvikle markeder for økologiske fødevarer.

Når vi skal forklare disse resultater, så er det således ikke tilstrækkeligt alene at fokusere på udbudssiden eller betragte markedet som en ude fra givet størrelse. Vi må i stedet basere os på et teoretisk grundlag, der begrebsligt kan sætte økonomiske mekanismer ind i en bredere, samfundsmæssig sammenhæng, forklare hvorledes disse mekanismer fungerer, under skiftende

omstændigheder, samt forklare, hvorledes markeder dannes og udvikles som et samspil mellem økonomi, politik og civilsamfund. Det er til det formål, vi, i COP-projektets økonomisk-teoretiske del, i stort omfang inddrager institutionel økonomi. Herved sigter vi mod at forklare, hvorledes de generelle, økonomiske mekanismer fungerer til forskellig tid og i forskellige samfund. Og det gør vi med det specifikke mål at kunne bidrage til at afdække, hvorledes politikker kan medvirke til at efterspørgsel trækker udbud og udbud skubber efterspørgsel, hvorledes træk og skub spiller hensigtsmæssigt sammen, og hvorledes de generelle samfundsmæssige betingelser kan udnyttes til at fremme et hensigtsmæssigt samspil mellem aktørerne.

Det økologiske marked er et kompleks af markeder

Når vi taler om markedet for økologiske fødevarer, så må vi endvidere erkende, at det ikke blot handler om udbud af, og efterspørgsel efter, økologiske fødevarer i detailhandelen. Markedet for økologiske fødevarer er i virkeligheden et kompleks af markeder, der er forbundet med hinanden. Det er f.eks. markeder for produktionsmidler, markeder for viden, markeder for finansiering, markeder for afsætning fra landmand til forarbejdningsvirksomheder, markeder for afsætning til danske forbrugere, markeder for eksport o.s.v., og det er samtidigt nogle rutiner og normer (institutionelle rammer) omkring disse markeder. Sådan et kompleks må også forstås som relationer, der skabes, konsolideres og udvikles i et samspil mellem aktører, der

agerer økonomisk, politisk og civilt. Ligeledes må det erkendes, at der for dette kompleks – ligesom det gælder generelt – er nogle fundamentale spilleregler, der nødvendigvis må være fastlagt, og at der samtidigt er rum for handlinger og samspil, der kan gøre markedskomplekset mere eller mindre hensigtsmæssigt og effektivt.

Det er her begrebet institutionel kapacitet bliver relevant som grundlag for at forklare, at dansk økologisk landbrug har demonstreret en vis succes. Netop begre-

bet om institutionel kapacitet, set i sammenhæng med dets teoretiske fundering i institutionel økonomi, forekommer at være i stand til at generere brugbare forklaringer, som den gængse, landbrugsøkonomiske teori har vanskeligt ved at tilvejebringe.

Da dansk økologisk landbrug for alvor blev introduceret i 1987 skete det ikke i et institutionelt vakuum, men med afsæt i en gennem mere end 100 år indøvet og udviklet institutionel trekant mellem økonomi, politik og civilsamfund, der om-

fattede græsrodspionerer, etablerede organisationer, politiske beslutningstagere, offentlige forvaltninger og virksomheder.

Der var med andre ord i forvejen en hensigtsmæssig institutionel kapacitet til stede, og den blev udnyttet, udbygget og videreudviklet gennem de efterfølgende år, hvor aktørerne også lærte af deres erfaring – en læring der bl.a. blev omsat i udvikling af økologisk landbrugs-politik.

Videreudvikling af en effektiv politik

I COP-projektets økonomisk-teoretiske del tilbagesår nu, at få denne indsigt koblet til mere generelle indsigter fra landbrugsøkonomisk teori og herunder lægge op til en videreudvikling af effektiv politik for økologisk landbrug.

Denne artikel er en fortsættelse af artiklen: "Økonomi, teori og økologi" bragt i *ICROFSnyt* nr. 3, 2010.

Læs mere

Læs mere om COP - projektet på: www.icrofs.dk/Sider/Forskning/foej0III_cop.html

FØJO III-projektet er støttet af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Forskningsfinansiering

Søg til fælles R&D projekter

[Ansøgningsfrist: 24. marts 2011]

Danmark og Schweiz annoncerer i fællesskab et udbud for ansøgninger til fælles forsknings- og udviklingsprojekter under Eurostars-programmet. Hovedformålet med dette udbud er at hjælpe med at skabe en højere grad af samarbejde mellem virksomheder og forskningsinstitutioner i de to lande inden for cleantech og biotech.

ICROFS opfordrer danske forskere til at søge partnere i Schweiz inden for økologi-projekter, fx. FiBL eller AGrotech.

Læs mere på [Forsknings- og Innovationsstyrelsens hjemmeside](#).

Publikationer

CERTCOST nyhedsbrev er på gaden

Det første CERTCOST-nyhedsbrev er udkommet. Projektet CERTCOST, om forbedring af certificeringssystemet for økologiske fødevarer, har opnået resultater af sin forskning, som skal have ben at gå på.

Med nyhedsbrevet CERTCOST News tilstræber projektet, at flest mulige interessenter vil abonnere på nyhedsbrevet og således blive klogere på den

komplekse kortlægning af certificeringssystemet i Europa, om certificeringsomkostninger og generelt om forbedringer af systemet. Projektet slutter i 2011 og vil munde ud i en række anbefalinger til disse forbedringer, blandt andet sikring af mere gennemsigthed i det brogede certificeringssystem. Hent nyhedsbrevet på www.certcost.org.

Kongresser

24. NJF Kongres: Food, Feed, Fuel and Fun - Nordic light on future land use and rural development

[14-16 juni 2011, Uppsala, Sverige]

NJF-kongressen i 2011 er som altid åben for alle med interesse for jordbrugsforskning. Den bliver organiseret omkring mange forskellige emner i fælles og i parallelle sessioner samt med poster-præsentationer.

Tidsfrist for abstracts er 31. januar 2011.

Besøg NJF kongres hjemmesiden og læs om programmet på www.conference.slu.se/njf2011/index.html

Kongresser

Økologikongres 2011

Den næste Økologi-Kongres finder sted den 23.-24. november 2011 i Vingstedcentret ved Vejle. Hovedmålgruppen for kongressen vil i 2011 være landmanden.

Har du forslag til, hvad programmet skal indeholde – og til kongressen i det hele taget, er du meget velkommen til at sende dit forslag på www.organic-congress.org

FQH: International konference om forskning i økologisk fødearekvalitet og sundhed

[18.-20. maj 2011, Prag, Tjekkiet]

Den første internationale konference om forskning i økologisk fødearekvalitet og -sundhed afholdes i Prag den 18.-20. maj 2011.

Konferencen stiller lyskeglen ind på følgende områder:

- » Kvalitet og sikkerhed af økologiske planter og animalske produkter
- » Økologisk fødeareautenticitet
- » Effekten af økologiske fødevarer på mennesker og dyr
- » Sundhed

Der er rabat på deltagergebyr ved tidlig registrering før den 23. januar 2011

Læs mere mere på www.fqh2011.org

Økologisk jordbrug i Europa

Stadig flere hylder fyldes med økologiske produkter i vesteuropæiske supermarkeder og stadig flere forbrugere vælger det økologiske alternativ til konventionelt dyrkede fødevarer.

Oversigten til højre angiver det økologiske arealet i 1.000 hektar.

Kilde: The world of organic agriculture: Statistics and emerging trends in 2007; International Federation of Organic Agriculture Movements.

Kort over økologisk jordbrug i Europa. Det findes på fig. link: <http://maps.grida.no/go/graphic/organic-farming-in-europe-surface-area-by-country>